

КАКО МЕ ЈЕ КОРМАК МАКАРТИ НАУЧИО ДА ПРАШТАМ¹

Књижарство и ја нашли смо се у огласима за запошљавање и била је то љубав на први поглед. Претпостављам да је за то заслужна моја бујна машта и општа страствена заинтересованост за свет који ме окружује.

Знајући мало или скоро ништа о књижарском послу, лутао сам, тада ми се чинило, бескрајним полицама и превртао сваку књигу која ми је дошла под руку. Негде пошто сам и ја приспео у књижарство, у једној јутарњој испоруци књига нашао се и роман *Луш* Кормака Макартија, који је објавио тада млади издавач „Веobook“. Претпостављам да је сасвим јасно да ми је све у вези с поменутиим насловом, али и аутором, била потпуна непознаница. Црна омотница са масивним уништеним жутиим фонтом није пуно откривала о садржају нечега што ће се касније испоставити једним од мени најдражих модерних романа. Једино што се на омотници, осим генералија, истицало јесте кратка цртица из које смо могли закључити да је књига овенчана Пулицеровом наградом (на моју срамоту, тада ми та информација није пуно значила). Данима смо се одмеравали *Луш* и ја и у једном тренутку, ни сам не знам зашто, спаковао сам поменути књигу и понео је на читање.

Биле су потребне две трамвајске станице да ми мисли, поглед и свест у потпуности утону у маестрално описан постапокалиптични свет Кормака Макартија, чија једина функција јесте да створи језиву сценографију драме која ме је недвосмислено променила. Однос оца и сина о ком се говори у роману јесте тема о којој се писало још од античких времена, тако да Макарти у том смислу није нимало револуционаран, али оно што овај роман чини несвакидашњим јесу детаљи и дубоко интимна драма током које долази до трансфера моћи између протагониста.

Опседнутост је трајала данима и на концу ми се чинило да сам нешто пропустио, што се касније и показало као истинито. Након завршетка читања, купио сам књигу у својој књижари и прочитао је још једном. Нешто ме је ту интригирало све док нисам почео да копам по својој свести, сећањима и неминовно се вратио у 1999. годину.

Тада, са непуних шеснаест година, тумарао сам с оцем беспућима Београда продајући најразличитије ствари с једном идејом: да се преживи. Током тих бескрајних шетњи, у сценографији срушеног, пониженог, посрнулог града, одвијала се, баш као и код Макартија, једна крајње лична драма између нас двојице. Паралеле које сам успео да извучем између својих сећања, а за њих сам знао да су варљива, и романа биле су поражавајуће. Погађате да смо све то преживели, али тај трансфер моћи између

¹ Изворник: *Блиц*, 20. 3. 2018. <https://www.blic.rs/kultura/vesti/kako-me-je-kormak-makarti-naucio-da-prastam/pnctmj5>

нас двојице, то скидање лица бога с лица оца, оставио је дубок траг у мени, а верујем и у њему.

Сећам се с којом охолошћу сам га посматрао док сам у његовим очима читавао страх, немоћ, несналажљивост и своје агресивне иницијативе у тренуцима када по први пут почињем да осећам моћ коју носи слобода избора, одлука, делања. Присећао сам се наших дијалога који су, иако озбиљнији од оних у *Пуџу* (дечак у роману је знатно млађи од мене у том тренутку), симболички у потпуности кореспондирали с Макартијевом поставком ствари и његовом идејом. Много касније, читајући његове интервјуе, додатно ме је дотакла чињеница да су то дијалози које је он водио са својим сином током писања романа и како он сина заправо наводи као коаутора.

Овај роман ме је емотивно разорио јер сам ту, пре свега личну апокалипсу, први пут сагледао туђим очима, можда баш очевим, и тек тада схватио сву безизлазност његове ситуације, све егзистенцијалне страхове које рат, али и свакодневни живот у тадашњој Србији неминовно доноси, све кроз шта је пролазио тих дана, месеци, година које смо провели шетајући неким нашим путевима. Од тада сам многе ствари опростио, прешао преко много чега и скинуо велики терет са својих леђа тим чином. Појединац не може више очекивати од књижевности.

Макартијева књижевност је за мене учинила оно што, уосталом, и јесте главна улога књижевности: да нас кроз вртлог саморефлексије, на тешком путу самопрепознавања, спроведе што безболније и можда доведе до исцељења.

Управо у томе лежи основна Макартијева магија. Наизглед простим стилем, са пасажима ванвременских описа, најчешће природе или сценографије самог дешавања, ствара мучну, често паклену атмосферу са крајње наивним догађајима у којима у једном тренутку можете препознати зло епских размера. Дакле, довољне су две странице да вас овај човек неповратно поведе у истраживање најдубљих људских порива, али исто тако и најтананијих осећања која су два људска бића способна да отелотворе. Макарти пише о људима. Макарти воли људе. Макарти жали људе. Макарти се бави злом у њима, јер, како је често наводио, зло га интригира и он жели да га разоткрије у многим формама наше историје, садашњости, али и неодређене будућности у којој се управо и одиграва радња романа *Пуџ*.

Наравно да сам наставио да пратим његова издања у преводу код нас, а следеће године сам на београдском Сајму књига покуцао на штанд његовог тадашњег издавача у Србији и дрско (то препоручујем свим активним књижарима/кама) инсистирао да ми поклони све што је до тада објављено од овог аутора, под изговором да сам за Макартија у Србији учинио више него сам издавач, с обзиром на то да сам продао мањи камион поменутих наслова (увек тврдим да за ауторе нема ништа боље него да се књижари/ке заљубе у њих). Добио сам не само његова издања већ и неколико других наслова, након што сам му објаснио из које књижаре долазимо, јер му је тада постало јасно по чему је баш та књижара толико посебна и зашто у месечним извештајима стоји да продаје више Макартијевих наслова него остатак Србије.

Године су пролазиле, а ја сам у магнувењу касног одрастања и на прагу зрелости помислио да би било крајње занимљиво да се и самостално почнем бавити књигама, али овога пута из перспективе издавача. „Контраст издаваштво“ је тумарало годинама,

расло, сазревало, и у тренутку када сам помислио да бисмо били у могућности да објавимо једног битног аутора данашњице, нисам много размишљао. Макарти је свакако био први избор, а како се његов дотадашњи издавач у Србији нажалост угасио, створила се могућност да дођемо до права за објављивање. Доста брзо сам нашао контакт његових балканских агената, али још брже сам одбијен, уз образложење да се за Макартија тражи већи издавач који би пристао да изда његово целокупно дело.

Мене је тешко обесхрабрити (што је особина која ме је увек доводила у разна искушења) и, сходно томе, након неколико месеци сам у кафанском разговору (а где се боље разговара о књижевности него у кафани) са својим пријатељем из „Дерета издаваштва“ схватио да су и они имали сличан проблем јер су такође били заинтересовани за издавање Макартијевих књига. Веома брзо смо се договорили, услед претходне изузетне сарадње, али и пријатељских односа, да сарађујемо и на пројекту издавања Макартијевих сабраних дела у Србији. Овога пута смо имали више среће и Макарти се затекао по други пут међу нашем публиком.

Од тада је „Контраст издаваштво“ поновило издање *Луџа* (на мало шта сам у овом послу поносан као на ту чињеницу), „Дерета издаваштво“ је издала *Крвави меридијан* (стилистички брутално ремек-дело модерне књижевности), док смо ми за претходни Сајам књига издали *Деџе божје*, до сада непреведен роман код нас, у преводу Николе Матића.

Сређујући документа пред прошлогодишњи Сајам, листао сам управо пристигли уговор за горепоменути роман и, раније не чинивши тако нешто, погледао потписника са друге стране (тако великим писцима чија дела су објављена на преко четрдесет тржишта обично агенти потписују уговоре). На моје велико изненађење, Макартијев потпис је стајао недалеко од мог. Битно је истаћи да Макарти никада не потписује своје књиге. Постоји двеста педесет примерака који се налазе у подруму његове куће у Санта Феу, које је сачувао за свог сина када одрасте (дечака је добио у касним педесетим годинама), да их једног дана прода. Дакле, имам јединствену прилику да чувам Макартијев потпис као малу реликвију на зиду наше канцеларије.

Година 2019. јесте година у којој планирам да посетим Америку и пропутујем је за четрдесет пет дана. Наравно да је то мало времена да се упозна једна тако велика и важна култура и још мање времена да се посете сва она места или људи који мени представљају одређену културну референцу. Место које ни у ком случају нећу пропустити јесте Институт Санта Фе, где је Макарти, сада већ у дубокој пензији, доживотни *fellow member* (као код нас стални члан Академије наука).

Макарти је особен тип, медијски изолован својом жељом, који је живот провео у писању. Самотњак. Верујем да му моја ненајављена посета неће пријати, али уз мало шарма и осмеха излазио сам и из тежих ситуација као победник. Након дужег размишљања на тему првог питања које бих му поставио, избор је недвосмислено пао на: Има ли наде, господине Макарти?